

Saeimas kārtības rullim – 100

Katram parlamentam, lai nodrošinātu tā darba efektivitāti, ir nepieciešami skaidri noteikumi, pie kuriem pieturēties. Latvijā tie allaž bijuši apkopoti vienā likumā – Saeimas kārtības rullī.

Tā kā Saeimas kārtības rullis ir likums, kam ir jābūt laikmetam atbilstošam, tas aizvien tiek pilnveidots. Pēdējo 100 gadu laikā ir pieņemtas trīs likuma redakcijas – 1923., 1929. un 1994.gadā. Katra no tām saglabāja pēctecību un balstījās iepriekšējās redakcijas tekstā, tomēr, salīdzinot mūsu valsts parlamenta darba organizāciju šobrīd ar to, kā Saeima darbojās pirms simts gadiem, ir redzamas vairākas būtiskas izmaiņas.

Saeimas Prezidija sastāvs

Sākotnēji Saeimas Prezidiju veidoja seši deputāti – gan Saeimas priekšsēdētājam, gan Saeimas sekretāram bija pa diviem biedriem. Pēc neatkarības atjaunošanas Prezidija locekļu skaits ir samazināts, atsakoties no viena sekretāra biedra amata.

Saeimas priekšsēdētāja loma

Starpkaru periodā bija noteikts, ka Saeimas priekšsēdētājs neiesaistās politiskajā darbībā – nedebatē un nebalso Saeimas sēdēs un netiek ievēlēts parlamenta komisijās. Pēc neatkarības atjaunošanas tas ir mainījies, un Saeimas priekšsēdētājs ne vien vada Saeimas sēdes un pārstāv parlamentu, bet var arī paust savu politisko nostāju.

Balsošana - pieceloties kājās

Pirms 100 gadiem deputāti Saeimas sēdē balsoja, pieceloties kājās. Ja rezultāts bija apšaubāms, balsošanu atkārtoja, izejot pa durvīm – vispirms deputāti, kuri balsoja “par”, pēc tam sekoja tie, kuri balsoja “pret”, un visbeidzot tie, kuri “atturas”. Šādi noskaidroja tikai balsojošo skaitu, bet katra deputāta individuālais balsojums netika fiksēts. Pēc 10 deputātu ierosinājuma gan varēja rīkot balsošanu, izsaucot deputātus pēc vārda.

Mūsdienās, kad balsot var elektroniski, šī procedūra aizņem vien dažas sekundes un katra deputāta balsojums ir pieejams Saeimas tīmekļvietnē.

Cik ilgi var runāt no Saeimas tribīnes?

Sākotnēji kārtības rullis Saeimas sēdē neparedzēja runas laika ierobežojumu – deputāti no parlamenta tribīnes varēja izteikties tik ilgi, cik uzskatīja par nepieciešamu. Runas bija aizliegts nolasīt.

Ierobežojumu ieviesa 1929.gadā, nosakot, ka runāšanas laiks nevar pārsniegt vienu stundu. Ar šādu kārtību gan atsevišķi deputāti nebija mierā un vienas stundas ierobežojumu pārkāpa. Stenogrammās ir fiksēti gadījumi, kad deputāts, kurš neklausā sēdes vadītāja aizrādījumiem, ar spēku tiek nonests no tribīnes.

Pašreizējais runas laika ierobežojums – 15 minūtes, runājot par apspriežamo jautājumu pirmo reizi, un piecas minūtes, runājot otro reizi, ieviests 1994.gadā.

Aizklāta balsošana bija ierasta prakse

Aizklātu balsošanu Latvijas parlamentā sākotnēji organizēja par jebkuru jautājumu pēc 10 deputātu priekšlikuma. Jau tolaik šāda norma tika kritizēta, prasot lielāku atklātību par deputātu lēmumiem.

Pēc neatkarības atjaunošanas kārtības rullis skaidri noteica aizklātas balsošanas gadījumus – to Saeima lietoja, ievēlot dažādas amatpersonas.

Būtiskas izmaiņas notika 2012.gadā, kad Saeima gandrīz pilnībā atteicās no aizklātas amatpersonu ievēlēšanas, kā arī izslēdza normu par aizklātu balsošanu pēc deputātu iniciatīvas. Kopš 2019.gada arī Valsts prezidentu Saeima ievēl atklātā balsojumā, līdz ar to var uzzināt katra deputāta balsojumu par jebkuru jautājumu.

Pedalīties Saeimas sēdēs ir deputāta pienākums

Latvijas parlamentārā tradīcija un darba organizācija cauri laikiem paredz, ka Saeimas sēdēs deputātu klātbūtne ir obligāta. Visiem deputātiem jāpiedalās Saeimas darbā, tostarp Saeimas sēdēs, un par neattaisnotu sēdes kavēšanu tiek ieturēta daļa algas. Ne visos parlamentos ir iedibināta tik stingra kārtība.